

Η Αγία Γραφή

Η συγγραφή και η επιβίωση των βιβλίων της Αγίας Γραφής

Πηγή: http://www.iec.gr/holy_bible.htm

A. Η Καινή Διαθήκη.

α) Η συγγραφή των βιβλίων της Καινής Διαθήκης.

β) Ο κανόνας των βιβλίων της Καινής Διαθήκης.

γ) Η κριτική του κειμένου της Καινής Διαθήκης.

B. Η Παλαιά Διαθήκη.

α) Ο κανόνας των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης.

β) Η κριτική του κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης.

A. Η Καινή Διαθήκη

α) Η συγγραφή των βιβλίων της Καινής Διαθήκης

Ο Ιησούς δεν έγραψε κανένα βιβλίο. Η διδασκαλία Του μεταδόθηκε προφορικά, όπως και η αφήγηση της ζωής Του, των έργων Του, της σταύρωσης και της ανάστασής Του. Άλλωστε ο προφορικός λόγος στη νοοτροπία των λαών της Ανατολής είχε μεγαλύτερο κύρος από τον γραπτό λόγο, συνεπώς τα γραπτά μνημεία θεωρούνταν αναγκαία μόνο μετά τον θάνατο των έγκυρων αυτοπτών μαρτύρων. Ωστόσο η ταχύτατη διάδοση του Χριστιανισμού επιτάχυνε την καταγραφή των γεγονότων, μια και οι απόστολοι δεν μπορούσαν να βρίσκονται συγχρόνως παντού.

Τα Ευαγγέλια γράφτηκαν επειδή χρειαζόταν να καλυφθούν συγκεκριμένες ανάγκες: α) η κατήχηση των πιστών, β) η απολογητική προς τους εθνικούς, γ) η διδασκαλία της Εκκλησίας, δ) η ποιμαντική φροντίδα και ενθάρρυνση, και ε) πιθανότατα η λατρευτική πράξη. Οι διαφορές ανάμεσα στις διηγήσεις των ευαγγελίων δείχνουν ότι κάθε ευαγγελιστής έγραψε ανεξάρτητα, αξιοποιώντας με την οδηγία του Αγίου Πνεύματος αυτά που θυμόταν ή που είχε πληροφορηθεί. Οι ομοιότητες δείχνουν ότι όλοι άντλησαν από κοινές πηγές, όλοι είχαν κοινό θέμα και όλοι είχαν την έμπνευση του Θεού. Οι Πράξεις των Αποστόλων γράφτηκαν από τον ευαγγελιστή Λουκά, για να περιγραφεί η εξέλιξη της Χριστιανικής Εκκλησίας και η διάδοση του Χριστιανικού μηνύματος, και για να φανεί μέσα στην ιστορία της Εκκλησίας το έργο του Αγίου Πνεύματος, που

συνέχισε τη διακονία του Ιησού Χριστού. Αποτελούν τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στα Ευαγγέλια και στις Επιστολές.

Οι Επιστολές του αποστόλου Παύλου παρουσιάζουν ποικιλία στο περιεχόμενο, ανάλογα με τις τρέχουσες ανάγκες των παραληπτών. Κάποιες έχουν προσωπικό χαρακτήρα (Προς Φιλήμονα), άλλες δίνουν οδηγίες σε πνευματικούς ηγέτες (Α' και Β' προς Τιμόθεον, Προς Τίτον), άλλες έχουν εγκύκλιο χαρακτήρα (Προς Εφεσίους), άλλες έχουν φιλικό και επαινετικό τόνο σε μια ιδιαίτερα αγαπητή κοινότητα πιστών (Προς Φιλιππησίους), ενώ άλλες περιέχουν έλεγχο και επιχειρηματολογία (Α' και Β' προς Κορινθίους, Προς Γαλάτας, Α' και Β' προς Θεσσαλονικείς). Συνήθως χωρίζονται σε δύο μέρη: α) δογματικό και διδακτικό, συχνά ως απάντηση σε ερωτήσεις των παραληπτών, και β) πρακτικές συμβουλές για τη Χριστιανική ζωή. Οι Επιστολές που είναι γραμμένες από τους αποστόλους Ιάκωβο, Πέτρο, Ιωάννη και Ιούδα ονομάζονται Καθολικές, επειδή απευθύνονται γενικότερα στο σύνολο των πιστών. Η Επιστολή του Ιακώβου και η Α' Πέτρου έχουν περιεχόμενο κυρίως πρακτικό και ηθικό, η Β' Πέτρου και η Επιστολή του Ιούδα εσχατολογικό, και οι Επιστολές του Ιωάννη Χριστολογικό και πρακτικό.

Η Αποκάλυψη, γραμμένη από τον απόστολο Ιωάννη το 95/96 μ.Χ., φανερώνει μέσα από οράματα και σύμβολα το μέλλον της ανθρώπινης ιστορίας, με στόχο την προετοιμασία των Χριστιανών για τις δυσκολίες και τους διωγμούς που θα περάσουν, αλλά και την ενθάρρυνση και στήριξη των πιστών μέσα από την πρόρρηση του τελικού θριάμβου της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού.

β) Ο κανόνας των βιβλίων της Καινής Διαθήκης

Από πολύ νωρίς τα κείμενα των αποστόλων άρχισαν να αντιγράφονται και να κυκλοφορούν στις τοπικές Εκκλησίες, με σκοπό τη δημόσια ανάγνωσή τους στις συνάξεις των πιστών, και άρχισαν να αναγνωρίζονται ως "Γραφές", όπως φαίνεται από το χωρίο Α' Τιμόθ. ε' 18, όπου γίνεται παραπομπή στη Γραφή με αναφορά στο Λουκ. ι' 7, και από το χωρίο Β' Πέτρ. γ' 15-16, όπου ονομάζονται Γραφές οι Επιστολές του αποστόλου Παύλου.

Οι Εκκλησίες άρχισαν να σχηματίζουν συλλογές των αποστολικών συγγραμμάτων, αρχικά χωριστά των Επιστολών και χωριστά των Ευαγγελίων, αργότερα σε ένα ενιαίο σύνολο, μαζί και με τις Πράξεις των Αποστόλων, που συνέδεαν τα Ευαγγέλια με τις Επιστολές. Έτσι σχηματίστηκε με τον καιρό ο Κανόνας των βιβλίων της Καινής

Διαθήκης (η λέξη κανών, σημιτικής προέλευσης, δήλωνε αρχικά ένα όργανο μέτρησης, αλλά κατέληξε να σημαίνει το πρότυπο με βάση το οποίο κανονίζει κανείς την πορεία της ζωής του).

Στην αρχή τα όρια του Κανόνα δεν ήταν σαφή. Σε μερικές περιοχές θεωρήθηκαν άξια να συμπεριληφθούν στον Κανόνα και κείμενα των Αποστολικών Πατέρων, όπως η Α' Επιστολή προς Κορινθίους του Κλήμεντα Ρώμης (περίπου 96 μ.Χ.), η Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων (περίπου 120 μ.Χ.), η Επιστολή Βαρνάβα (περίπου 130 μ.Χ.), ο Ποιμήν του Ερμά (περίπου 140 μ.Χ.), ακόμη και λιγότερο σημαντικά κείμενα, όπως η Αποκάλυψις Πέτρου (περίπου 150 μ.Χ.) και οι Πράξεις Παύλου και Θέκλης (περίπου 170 μ.Χ.). Άρχισε λοιπόν μια διαδικασία για τον καθορισμό των "κανονικών" βιβλίων της Καινής Διαθήκης, με κριτήρια α) την αποστολικότητα, β) την αρχαιότητα, γ) τη δογματική ορθότητα, δ) την καθολικότητα της αποδοχής, ε) την παραδοσιακή χρήση, και ς) τη θεϊκή έμπνευση των κειμένων.

Τα συμπεράσματα για ένα διάστημα δεν ήταν ομόφωνα. Η Καινή Διαθήκη ήδη κατά την εποχή του Ειρηναίου (περίπου 170 μ.Χ.) περιείχε τα βιβλία που γνωρίζουμε και σήμερα. Ωστόσο υπήρξε από μερικούς αμφισβήτηση για κάποια από αυτά. Για παράδειγμα, ο Ωριγένης (185-200) έκανε διάκριση ανάμεσα σε ομολογούμενα, δηλαδή σε αυτά που είχαν αναγνωριστεί από όλους ως Γραφές (τα 4 Ευαγγέλια, οι Πράξεις, οι 13 Επιστολές του αποστόλου Παύλου, η Α' Πέτρου, η Α' Ιωάννου και η Αποκάλυψη), και σε αντιλεγόμενα, δηλαδή σε αυτά για τα οποία υπήρξε λιγότερη ή περισσότερη αμφισβήτηση (Προς Εβραίους, Β' Πέτρου, Β' και Γ' Ιωάννου, και Ιούδα). Ο Ευσέβιος Καισαρείας (265-340) κατέγραψε ως γενικώς αποδεκτά τα 4 Ευαγγέλια, τις Πράξεις, τις 14 Επιστολές του αποστόλου Παύλου (μαζί με την Προς Εβραίους), την Α' Πέτρου, την Α' Ιωάννου και την Αποκάλυψη, και ως αμφισβητούμενα τις Επιστολές Ιακώβου, Β' Πέτρου, Β' και Γ' Ιωάννου, και Ιούδα).

Τελικά ο Κανόνας καθορίστηκε με την ουσιαστική συμβολή του Μεγάλου Αθανασίου (297-373) στην Ανατολή, και του Ιερωνύμου (345-419) και του Αυγουστίνου (354-430) στη Δύση. Τον Κανόνα της Καινής Διαθήκης επικύρωσε επίσημα η Σύνοδος της Καρχηδόνας το 397 μ.Χ., η οποία έδωσε και συνοδικό κύρος στον κατάλογο των συγκεκριμένων 27 βιβλίων, τα οποία ξεχώρισε ως θεόπνευστα η Εκκλησία με την οδηγία του Αγίου Πνεύματος.

γ) Η κριτική του κειμένου της Καινής Διαθήκης

Η κριτική των κειμένων είναι ένας κλάδος της φιλολογίας, ο οποίος μελετά τους τρόπους και τις μεθόδους που πρέπει να ακολουθηθούν, για να επιτευχθεί η αποκατάσταση ενός αρχαίου κειμένου σε μια μορφή όσο το δυνατό πλησιέστερη στο κείμενο που συνέγραψε ο αρχαίος συγγραφέας, μια και όλα τα έργα της αρχαιότητας μάς σώζονται σε αντίγραφα αντιγράφων.

Στην περίπτωση της Καινής Διαθήκης τα στοιχεία για την αποκατάσταση του κειμένου της είναι πολυπληθή και εξαιρετικά αξιόπιστα:

1) Ο αριθμός των χειρογράφων: Η Καινή Διαθήκη μάς διασώζεται σε περισσότερα χειρόγραφα από οποιοδήποτε άλλο αρχαίο κείμενο. Συγκεκριμένα, σώζονται περισσότερα από 5.300 χειρόγραφα του αρχαίου ελληνικού κειμένου, περισσότερα από 10.000 χειρόγραφα της λατινικής μετάφρασης Vulgata (δηλαδή της μετάφρασης που έκανε ο Ιερώνυμος [345-419] στη λαϊκή λατινική γλώσσα), τουλάχιστο 9.300 χειρόγραφα άλλων αρχαίων μεταφράσεων (στα συριακά, αιγυπτιακά, αρμενικά, γοτθικά, γεωργιανά, αιθιοπικά, νουβικά κτλ.), συνολικά περισσότερα από 24.000 χειρόγραφα που περιέχουν είτε το σύνολο είτε κάποια τμήματα της Καινής Διαθήκης. Για να υπάρχει κάποιο μέτρο σύγκρισης, αξίζει να επισημάνουμε ότι δεύτερο στη σειρά έρχεται το κείμενο της Ιλιάδας του Ομήρου, που μας σώζεται σε 643 χειρόγραφα.

2) Το χρονικό διάστημα μεταξύ συγγραφής και αρχαιότερου σωζόμενου χειρογράφου: Είναι φανερό ότι όσο πιο μικρό είναι το διάστημα αυτό, τόσο λιγότερη φθορά ή αλλοίωση μπορεί να έχει επέλθει στο συγκεκριμένο κείμενο. Στην περίπτωση της Καινής Διαθήκης το διάστημα αυτό είναι μικρότερο από το αντίστοιχο οποιουδήποτε άλλου αρχαίου κειμένου. Συγκεκριμένα, τα αρχαιότερα χειρόγραφα που διασώζουν ολόκληρο το κείμενο της Καινής Διαθήκης (ο Βατικανός και ο Σιναϊτικός κώδικας) είναι αντιγραμμένα γύρω στο 325-350 μ.Χ., δηλαδή περίπου 250-300 χρόνια μετά τη συγγραφή των κειμένων, ενώ έχουμε και τμήματα της Καινής Διαθήκης σε παπύρους γραμμένους ακόμη νωρίτερα: γύρω στο 130 μ.Χ. ο John Rylands' Papyrus (Manchester) με αποσπάσματα του Κατά Ιωάννην Ευαγγελίου, γύρω στο 150-200 μ.Χ. ο Bodmer Papyrus II (Γενεύη) με το μεγαλύτερο μέρος του Κατά Ιωάννην Ευαγγελίου, και γύρω στο 200 μ.Χ. οι Chester Beatty Papyri (Δουβλίνο, και τμήμα στο Michigan), τρεις από τους οποίους περιέχουν εκτενή τμήματα της Καινής Διαθήκης. Για να υπάρχει κάποιο μέτρο σύγκρισης, αξίζει να επισημάνουμε ότι τα αρχαιότερα χειρόγραφα του Πλάτωνα που μας σώζονται είναι γραμμένα περίπου 1.200 χρόνια μετά τη συγγραφή

των κειμένων του, του Αριστοφάνη 1.200 χρόνια, του Ηροδότου 1.300 χρόνια, του Θουκυδίδη 1.300 χρόνια, του Δημοσθένη 1.300 χρόνια, του Σοφοκλή 1.400 χρόνια, του Αριστοτέλη 1.400 χρόνια, και του Ευριπίδη 1.500 χρόνια.

3) Η ποιότητα των χειρογράφων και το ποσοστό φθοράς του κειμένου: Οι αντιγραφείς των χειρογράφων της Καινής Διαθήκης επιτελούσαν το έργο τους με εξαιρετική προσοχή, έχοντας συνήθως τη συναίσθηση ότι αντιγράφουν ένα ιερό βιβλίο. Γι αυτό ακριβώς και το ποσοστό φθοράς ή αλλοίωσης του κειμένου είναι ελάχιστο, συγκρινόμενο με άλλα αρχαία κείμενα. Συγκεκριμένα από τις 20.000 περίπου σειρές της Καινής Διαθήκης μόνο σε 40 σειρές υπάρχει κάποια αμφισβητούμενη γραφή (ποσοστό 0,2%), ενώ από τις 15.600 περίπου σειρές της Ιλιάδας υπάρχει αμφισβήτηση γραφών σε 764 σειρές (ποσοστό 4,9%), και από τις 250.000 περίπου σειρές του Ινδικού έπους Mahabharata υπάρχει αμφισβήτηση γραφών σε 26.000 σειρές (ποσοστό 10,4%). Στην περίπτωση της Καινής Διαθήκης από αυτό το 0,2% μόνο το 1/8 έχει κάποια σημασία, και μόνο το 1/16 αποτελεί διαφορά άξια συζήτησης. Από μαθηματική άποψη το κείμενο θα μπορούσε να θεωρηθεί αναλλοίωτο κατά 98,33%. Πάντως απολύτως καμιά βασική διδασκαλία της Χριστιανικής πίστης δεν στηρίζεται σε αμφισβητούμενο κείμενο.

4) Η έμμεση παράδοση: Στο μεγάλο πλήθος των χειρογράφων με το κείμενο της Καινής Διαθήκης προστίθενται και οι μαρτυρίες των Πατέρων της Εκκλησίας, οι οποίοι συχνότατα παραθέτουν βιβλικά χωρία. Σε μελέτη που έγινε μόνο στους Πατέρες του 2ου και του 3ου αιώνα μ.Χ. διαπιστώθηκε ότι βρίσκει κανείς εκεί ολόκληρο το κείμενο της Καινής Διαθήκης, εκτός από 11 χωρία. Τα παραθέματα αυτά αποτελούν βέβαια συμπληρωματικές μαρτυρίες για την αποκατάσταση του κειμένου.

5) Τα εκλογάδια: Σε όλον αυτόν τον όγκο του υλικού μπορούν να προστεθούν και τα εκλογάδια ή λεξιονάρια, που αποτελούν συλλογές τμημάτων της Καινής Διαθήκης για λειτουργική χρήση, είτε των ευαγγελικών περικοπών του Κυριακοδρομίου (ευαγγελιστάρια), είτε του αποστολικού αναγνώσματος στη Θεία Λειτουργία (πραξάποστολος). Οι ερευνητές έχουν καταγράψει ήδη 2.135 εκλογάδια, για τα οποία όμως δεν έχουν γίνει ακόμη συστηματικές μελέτες.

B. Η Παλαιά Διαθήκη

α) Ο κανόνας των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης

Δεν είναι εύκολο να επισημανθούν αναλυτικά όλα τα στάδια που πέρασε η διαμόρφωση του Κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης. Στην Καινή Διαθήκη έχουμε συχνή αναφορά σε "νόμο και προφήτες" (Ματθ. ε' 17, ζ' 12, κβ' 40, Λουκ. ις' 16, Πράξ. ιγ' 15, κη' 23), ενώ στο Κατα Λουκάν κδ' 44 υπάρχει μια ένδειξη ότι η Παλαιά Διαθήκη χωριζόταν σε τρία μέρη (τα γεγραμμένα εν τω νόμω Μωϋσέως και προφήταις καθ' ψαλμούς), γεγονός που επιβεβαιώνεται και από άλλες ιστορικές μαρτυρίες (Ιώσηπος, Κατά Απίωνος 1,8· Φίλων ο Ιουδαίος κ.ά.).

1) Ο Νόμος (Τορά): Αποδιδόταν στον Μωυσή (Δευτερ. λα' 9) και περιλάμβανε την Πεντάτευχο: Γένεση, Έξοδος, Λευϊτικό, Αριθμοί, Δευτερονόμιο.

2) Οι Προφήτες (Νεβίιμ): Περιλάμβαναν δύο τμήματα: τους "Προγενέστερους προφήτες" (Ιησούς του Ναυή, Κριτές, Α' και Β' Σαμουήλ [σε ένα βιβλίο], και Α' και Β' Βασιλέων [σε ένα βιβλίο]) και τους "Μεταγενέστερους προφήτες" (Ησαΐας, Ιερεμίας, Ιεζεκιήλ, και το βιβλίο των 12 «μικρών» προφητών).

3) Τα Αγιόγραφα (Κεθουβίμ): Περιλάμβαναν α) τα ποιητικά βιβλία Ψαλμοί, Παροιμίες και Ιώβ· β) τους πέντε "Κυλίνδρους" (Μεγκιλλώθ), καθένας από τους οποίους περιλάμβανε ένα βιβλίο, που διαβαζόταν στη Συναγωγή σε μια μεγάλη θρησκευτική γιορτή: Άσμα ασμάτων (Πάσχα), Ρουθ (Πεντηκοστή ή Εορτή των Εβδομάδων), Θρήνοι (Επέτειος αλώσεως της Ιερουσαλήμ), Εκκλησιαστής (Σκηνοπηγία), και Εσθήρ (Πουρίμ)· γ) τα βιβλία Δανιήλ, Έσδρας - Νεεμίας [σε ένα βιβλίο], και Α' και Β' Χρονικών [σε ένα βιβλίο].

Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι ο Κανόνας αυτός επικυρώθηκε από μια ραββινική σύνοδο στην Ιάμνεια της Παλαιστίνης το 90 μ.Χ. Ωστόσο δεν είναι βέβαιο αν έγινε πραγματικά τέτοια σύνοδος ή αν πήραν τη φήμη συνόδου οι συχνές συναντήσεις και συζητήσεις ραββίνων που γίνονταν στην Ιάμνεια, στο σπίτι του σοφού ραββίνου Γιοχανάν Μπεν Ζακκάι, ο οποίος είχε μετατρέψει το σπίτι του σε κέντρο βιβλικών σπουδών.

Από τη άλλη μεριά ήδη από τον 3ο αιώνα π.Χ. είχε αρχίσει η μετάφραση των εβραϊκών κειμένων στα ελληνικά. Αποτέλεσμα αυτής της μεταφραστικής προσπάθειας ήταν μια εκτενής συλλογή ιουδαϊκών έργων στα ελληνικά, που ονομάστηκε "Μετάφραση των

Εβδομήκοντα (ή: Μετάφραση των Ο΄)". Η συλλογή αυτή περιλάμβανε περισσότερα βιβλία από εκείνα που αποτελούσαν την εβραϊκή Βίβλο, μια και περιείχε και μεταφράσεις άλλων ιουδαϊκών κειμένων, αλλά και βιβλία που γράφτηκαν εξ αρχής στα ελληνικά. Επίσης κάποια βιβλία είχαν διαφορετική ονομασία στη "Μετάφραση των Εβδομήκοντα": Α΄ και Β΄ Βασιλειών (αντί Α΄ και Β΄ Σαμουήλ), Γ΄ και Δ΄ Βασιλειών (αντί Α΄ και Β΄ Βασιλέων), και Α΄ και Β΄ Παραλειπομένων (αντί Α΄ και Β΄ Χρονικών).

Στον Χριστιανικό κόσμο οι τρεις μεγάλες Ομολογίες ακολούθησαν διαφορετικές παραδόσεις στο ζήτημα του Κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης:

1) Η Ορθόδοξη Εκκλησία δέχεται ως "κανονικά", δηλαδή ως βιβλία που ανήκουν στον Κανόνα, συνολικά 49 βιβλία: τα 39 βιβλία της ιουδαϊκής Βίβλου (υιοθετώντας τους τίτλους της "Μετάφρασης των Εβδομήκοντα") και 10 επιπλέον (Α΄ Έσδρας, Τωβίτ, Ιουδίθ, Α΄ - Β΄ - Γ΄ Μακκαβαίων, Σοφία Σολομώντος, Σοφία Σειράχ, Βαρούχ και Επιστολή Ιερεμίου), καθώς και τις εκτενείς προσθήκες του ελληνικού κειμένου στα βιβλία Εσθήρ και Δανιήλ. Όσα βιβλία δεν περιλαμβάνονται στον Κανόνα (π.χ. Δ΄ Μακκαβαίων) ονομάζονται "απόκρυφα".

2) Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δέχεται ως "κανονικά" συνολικά 46 βιβλία, τα οποία διακρίνει σε "πρωτοκανονικά" και σε "δευτεροκανονικά": στα "πρωτοκανονικά" ανήκουν τα 39 βιβλία της ιουδαϊκής Βίβλου, ενώ στα "δευτεροκανονικά" τα βιβλία Τωβίτ, Ιουδίθ, Α΄ και Β΄ Μακκαβαίων, Σοφία Σολομώντος, Σοφία Σειράχ, Βαρούχ (+ Επιστολή Ιερεμίου), καθώς και οι προσθήκες του ελληνικού κειμένου στα βιβλία Εσθήρ και Δανιήλ. Όσα βιβλία δεν περιλαμβάνονται σε αυτόν τον Κανόνα (Α΄ Έσδρας και Γ΄ Μακκαβαίων) ονομάζονται επίσης "απόκρυφα".

3) Οι Διαμαρτυρόμενες Εκκλησίες δέχονται ως "κανονικά" μόνο τα 39 βιβλία της ιουδαϊκής Βίβλου. Τα επιπλέον βιβλία που περιλαμβάνονται στον Κανόνα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας τα ονομάζουν "απόκρυφα", ενώ όσα δεν συμπεριλαμβάνονται σ αυτόν τα ονομάζουν "ψευδεπίγραφα". Πάντως και οι τρεις Χριστιανικές Ομολογίες συμφωνούν στο σύστημα κατάταξης των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης, που διαφέρει από την αντίστοιχη κατάταξη της ιουδαϊκής Βίβλου. Τα βιβλία κατατάσσονται σε τρεις ομάδες: σε "Ιστορικά", σε "Ποιητικά - Διδακτικά" και σε "Προφητικά".

β) Η κριτική του κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης

Το εβραϊκό κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης δεν μας διασώζεται σε πολλά χειρόγραφα και, πριν από την ανακάλυψη των Παπύρων του Κουμράν στη Νεκρά Θάλασσα (1947), το αρχαιότερο από αυτά το χρονολογούσαν γύρω στο 900 μ.Χ., δηλαδή περίπου 1.300 χρόνια μετά τη συγγραφή του τελευταίου βιβλίου της Παλαιάς Διαθήκης (γύρω στο 400 π.Χ.). Οι Πάπυροι όμως του Κουμράν περιέχουν και βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης αντιγραμμένα μέσα στον 1ο αιώνα π.Χ.

Ωστόσο η αξιοπιστία της χειρόγραφης παράδοσης της Παλαιάς Διαθήκης βασίζεται κυρίως στην εξαιρετική ποιότητα των χειρογράφων του εβραϊκού κειμένου, η οποία οφειλόταν στον συγκεκριμένο τρόπο αντιγραφής των χειρογράφων αυτών:

1) Οι Ταλμουδιστές (100-500 μ.Χ.): Οι Ταλμουδιστές πήραν το όνομά τους από τη λέξη Ταλμούδ, που δήλωνε τη συλλογή των ιουδαϊκών παραδόσεων και ερμηνειών της Παλαιάς Διαθήκης, μαζί με σχόλια στις ερμηνείες αυτές. Οι άνθρωποι αυτοί ενδιαφέρθηκαν για την αντιγραφή και την επιβίωση των ιερών κειμένων, αναπτύσσοντας ένα αυστηρό σύστημα κανόνων που θα έπρεπε να τηρούνται κατά την αντιγραφή, αλλιώς το αντίγραφο το θεωρούσαν άχρηστο και το κατέστρεφαν, για να διατηρηθεί ο Λόγος του Θεού ανόθευτος και αναλλοίωτος. Οι κανόνες αντιγραφής του κειμένου, στο οποίο ακόμη οι λέξεις καταγράφονταν μόνο με τα σύμφωνα τους, ήταν οι εξής:

(α) Ο κύλινδρος που προοριζόταν για τη Συναγωγή έπρεπε να είναι γραμμένος μόνο σε δέρματα καθαρών, κατά την εβραϊκή παράδοση, ζώων.

(β) Τα δέρματα έπρεπε να προετοιμαστούν για τη συγκεκριμένη χρήση στη Συναγωγή από Εβραίο.

(γ) Τα δερμάτινα φύλλα έπρεπε να συρραφούν μεταξύ τους με λουριά τα οποία θα προέρχονταν επίσης από καθαρά ζώα.

(δ) Κάθε δερμάτινο φύλλο έπρεπε να περιέχει έναν συγκεκριμένο αριθμό στηλών, το ίδιο σε ολόκληρο το χειρόγραφο.

(ε) Το μήκος κάθε στήλης δεν έπρεπε να χωράει ούτε λιγότερο από 48 σειρές ούτε περισσότερο από 60 σειρές, και το πλάτος της έπρεπε να χωράει 30 γράμματα.

(ς) Ολόκληρο το χειρόγραφο έπρεπε πρώτα να χαραχτεί με γραμμές για την ευθυγράμμιση του κειμένου. Αν τρεις λέξεις γράφονταν έξω από τις γραμμές αυτές, το αντίγραφο ήταν άχρηστο.

(ζ) Η μελάνη έπρεπε να είναι οπωσδήποτε μαύρη, και να έχει ετοιμαστεί σύμφωνα με μια συγκεκριμένη συνταγή.

(η) Το πρωτότυπο από το οποίο θα γινόταν η αντιγραφή έπρεπε να είναι ένα έγκυρο αντίγραφο, και ο αντιγραφέας δεν θα έπρεπε να αποκλίνει από αυτό ούτε στο ελάχιστο.

(θ) Καμία λέξη και κανένα γράμμα δεν θα έπρεπε να αντιγραφεί από μνήμης, χωρίς ο αντιγραφέας να κοιτάξει το πρωτότυπο χειρόγραφο.

(ι) Ανάμεσα σε δύο γράμματα (σύμφωνα) του κειμένου έπρεπε να παρεμβάλλεται απόσταση μιας τρίχας ή μιας κλωστής.

(ια) Ανάμεσα σε δύο ενότητες του κειμένου έπρεπε να παρεμβάλλεται απόσταση εννέα συμφώνων.

(ιβ) Ανάμεσα σε δύο βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης έπρεπε να παρεμβάλλεται απόσταση τριών γραμμών.

(ιγ) Το τελευταίο βιβλίο του Νόμου, το Δευτερονόμιο, έπρεπε να τελειώνει στο τέλος μιας σειράς του κειμένου. Για τα άλλα βιβλία αυτό δεν ήταν απαραίτητο.

(ιδ) Ο αντιγραφέας έπρεπε να κάθεται ντυμένος με πλήρη εβραϊκή ενδυμασία.

(ιε) Ο αντιγραφέας έπρεπε να έχει πλύνει ολόκληρο το σώμα του πριν από την αντιγραφή.

(ις) Ο αντιγραφέας δεν έπρεπε να αρχίσει να γράφει το όνομα του Θεού με πένα που μόλις την είχε βουτήξει στο μελάνι.

(ιζ) Ο αντιγραφέας έπρεπε να είναι προσηλωμένος στο έργο της αντιγραφής, και δεν έπρεπε να δώσει σημασία σε κανέναν περισπασμό, ακόμη και αν ο ίδιος ο βασιλιάς του απηύθυνε τον λόγο.

Τα αντίγραφα ελέγχονταν συστηματικά και, όταν διαπιστωνόταν ότι όλες αυτές οι προδιαγραφές είχαν ακολουθηθεί, τα θεωρούσαν γνήσια, και αντικαθιστούσαν με αυτά κάθε παλαιότερο φθαρμένο αντίγραφο, το οποίο και κατέστρεφαν. Τα αντίγραφα στα οποία δεν είχαν τηρηθεί όλοι αυτοί οι κανόνες τα θεωρούσαν άχρηστα: τα έκαιγαν ή τα έθαβαν ή τα έστελναν στα σχολεία, για να χρησιμοποιηθούν απλώς ως αναγνωστικά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο μας σώζονται τόσο λίγα χειρόγραφα του εβραϊκού κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης, αλλά τα χειρόγραφα αυτά είναι εξαιρετικά αξιόπιστα, ακριβώς επειδή τηρούνταν διεξοδικά όλες οι παραπάνω διατάξεις.

2) Οι Μασορίτες (500-900 μ.Χ.): Οι Μασορίτες, οι οποίοι πήραν το όνομά τους από τη λέξη Μασόρα, που σημαίνει "παράδοση", ανέλαβαν το κοπιαστικό έργο της συστηματικής έκδοσης του κειμένου, προσθέτοντας και τα φωνήεντα (που έλειπαν από τις αντιγραφές των Ταλμουδιστών), για να εξασφαλιστεί η σωστή προφορά των λέξεων. Το κείμενο στο οποίο κατέληξαν ονομάστηκε "Μασσοριτικό κείμενο". Οι Μασορίτες αντιμετώπιζαν το κείμενο με μεγάλο σεβασμό, και ανέπτυξαν ένα περίπλοκο σύστημα για την αποφυγή αντιγραφικών σφαλμάτων. Μετρούσαν τα πάντα: τα χωρία, τις λέξεις και τα γράμματα κάθε βιβλίου· πόσες φορές υπάρχει σε κάθε βιβλίο κάθε γράμμα της αλφαβήτου· ποια λέξη και ποιο γράμμα βρίσκεται στο μέσο κάθε βιβλίου, στο μέσο της Πεντατεύχου και στο μέσο ολόκληρης της Παλαιάς Διαθήκης· ποιο χωρίο περιέχει όλα τα γράμματα της αλφαβήτου κλπ. Όλες αυτές οι ασήμαντες, κατά τη σύγχρονη αντίληψη, λεπτομέρειες είχαν αποτέλεσμα να δοθεί μεγάλη προσοχή στην ακριβή αντιγραφή και στην παράδοση ενός αναλλοίωτου κειμένου.

3) Οι Πάπυροι του Κουμράν: Το 1947 ένας Βεδουίνος, ψάχνοντας να βρει μια χαμένη κατσίκα του, ανακάλυψε σε μια σπηλιά κοντά στη Νεκρά Θάλασσα ένα πλήθος από πήλινα αγγεία μέσα στα οποία υπήρχαν πάπυροι με πολύτιμα κείμενα. Ανάμεσα σ' αυτά υπήρχαν και βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, που διέσωζαν κείμενο κατά χίλια χρόνια αρχαιότερο από το ως τότε σωζόμενο. Συγκρίνοντας τα δύο αντίγραφα του βιβλίου του προφήτη Ησαΐα που βρέθηκαν στο Κουμράν, χρονολογούμενα στον 1ο αιώνα π.Χ., με το αντίστοιχο Μασσοριτικό κείμενο του 900 μ.Χ. οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η ομοιότητα έφτανε στο 95%, ενώ οι διαφορές του υπολοίπου 5% περιοριζόνταν σε προφανείς αντιγραφικές αβλεψίες και διαφορές στην ορθογραφία των λέξεων.

Η ανακάλυψη αυτή των Παπύρων του Κουμράν στη Νεκρά Θάλασσα επιβεβαίωσε με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο την αξιοπιστία του κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης που μας έχει παραδοθεί.